Yems
Yemslo Mande Tabango

Oni nga so uyingga nga nakangoyingo oningga ngu, ngu oowooyi Yems. Ingoyingo oni oowooyingga, ngundo ngandilo ingootenggo. Yems oningga ngu, ene Yesuslo koneyo kootu bodagaku elo etenggo. Enendo nga so uyingga nga nakangolo, oni simoo bale nowoondoye bidodo hamoo Yesuslo inootenggoku, ngulo so uyi nakangolo yunowolo.

Nga buk nga, ngalo mande gumgum ngu ngandilo, ooloote:

Kambayeloyingo mande. 1:1.

Noole ngu komo oni oni telo, kowuli koolowootooye, nguno noolengo nowoondonayi hamoo teyingongga, ngu yanggango tunootewa. 1:2-8.

Oni simoo bale sitowiye oowooyingga ngulo mande, ko simoo bale sitowiye kini, owoolongo oni ngulo mande. 1:9-11.

Noole tewootewoo ombutoni, dagaweloyi ngulo oole. 1:12-18.

Ene mande nga ma ingoweloyi nangge, kini, noole komo hamoo oolengo mande ngu keyowato. 1:19-27.

Noole ngu, simoo balelo goweye, ko, nakayaye, ngu ma wilikowato. 2:1-13.

Noolengo nowoondonayimo hamoo teyingo, ngulo koningga, ngunonggo nangge kini noolengo nowoondonayi hamoo teyingo kon-

ayingga, ngunonggo nangge enggewa. 2:14-26.
Noole ngu komo membunayingga, ngalo ingondale tewato. 3:1-18.
Noolendo ngu, mela ngalo ingonduduni, ko, mela ngalo damoni biyomi, ko Setanlo ingondudu damoni biyomininggа ngu, noole mete komo wongooye uwa. 4:1–5:6.
Noolengo nowoondonayi hamoo teyingo, yanggangongga, ngunonggo nangge, noole mete yanggango dikawato. 5:7-20.

1 No Yems, nondo Anut, Oo Bidodo Sembuli Yesus Kristus, ngulo ko oni. Nondo nga so uyingga nakangootenoku nga ngu, ye Yuda oni ngu Kristuslo simoo bale, yengo nga so uyingga nga nakangooteno. Yengo Yuda me onindo ye oweyelootoyi ngu, ye yengo ende damoni yokolo, mela gulano gulano sungo sungo salo, nguno oolootenggoku, nondo ye kambayelooteno.

Tewoo Gula Gula, Ngundo Noole Yanggango Yunoote

2 Ye nolo Kristen dobooguline, tewoo guladilo guladilo, ye goweyemo tunootetoningga ngu, asa, ye ngandiya ingoyi. Kowuli nga ngu, oni oni teweloyi nangge.
3 Ndatelo ngulo, ye ingootenggo. Oni gidalegado ootookoolo, yengo nowoondoyemo hamoo ingootenggoku ngu tewooyelootoyi ngu, ngundo ngu, ye hoolooweyelootoni, ye yanggango dikalo, kowuli koolowooweloyi ngu yeni tunootete.

4 Ariya, nalu logono, ye komo yanggango
dikaya, kowuli koolowooyi. Ye ngundilo damon-
ingga ngu telo ngu, asa, ye nguno yanggango
ootoolo, engge metemi tunootewanggo. Nguno
ngu, ye gome ootoolo, ye Anutlo mande damoni
gome ngu, gulalo ma wenonowanggo. Kini, ye
komo mete Anutndo ngu yendo oo teyilo in-
gooteku, ngu tewanggo.
5 Oni gula ye kewooloyemo ene ingondudu
metemimbolo wenonoya ngu, ariya, ene Anutno
ngulo yemboongetoni ngu, Anutndo ingondudu
metemi inowa. Ndatelo ngulo, Anutndo oo
ulungga oolengo oni yunowelo oni oni telo, oo
yunoote. Anutndo oni gula hooloowelo ngudodo,
ene ma sanggili tete. Hamoo oolengo, kini.
6 Ene ngu oningga ngu komo Anutno newen-
demo hamoo teya, ngunonggo eneno yemboon-
geni. Ene newendemo bulibali ingolo, ngandilo
ma ingowelo. Anutndo ngu oo ngu nunowa,
ngundi kini, bine? Elo ma ingowelo. Ndatelo
ngulo, oni ene ingonduduni elaya, doogobo iloo
umamingooteku ngundilo.
7 Ngundilo oni ngu, ene ngandilo ma ingowelo,
Oo Bidodo Sembuli, ngundo oo gula nunowalo
ma ingowa.
8 Ndatelo ngulo, ngu oningga ngulo
ingonduduni ngu elaya. Enengo damoni teteku
ngu bidodomo, ene oole gulanangge ma keyoote.

Owoolongo Oni, Ko, Sitowidodo Oni, Ngulo Mande

9 Kristen doboone oni ene owoolongo ngu, ene
oni oni tewa. Ndatelo ngulo, Anut doongeyimo

ene ataga oowooyidodo telo, ngulo ene komo oni
oni tete.
10 Ene Kristen doboone sitowinidodo ngu,
Anutndo tetoni, enengo sitowini kinitetoni,
ngunonggo ene mete oni oni tewa. Ndatelo ngulo,
ene ngu so ilosala nungo ariyelo, makoolo solelo
kumooteku ngundilo, Kristen oni sitowinidodo,
ene ngudodo ngundilo kumoowa.
11 Noole ingooteto. Sa nalu ulunggano, so
oolelo, ulu so oo bidodo kumoolo aliyeteku,
ngundilo ngulo, oo ngu ariyelo, kumooni yete.
Ngulo ilosalani ngu biyomi yete. Ngundilo
nangge, oni sitowinidodo ngu, enengo digi beye
yoweloyi koni telo oode ngu, ene kumoowa.

Tewoo Oo Ngundo Oni Tewooyelooteku, Ngulo Mande

12 Oni ene yanggango dikalo, tewoo gula gula
kowuli ngu bidodo koolowoowaku ngu, ariya,
ene oni oni tewa. Ndatelo ngulo, Anutndo suwoo
suwoo keda oluweloyi mandega elo gosiyoyingo,
ngulo enggeni inowa. Ngu ooga ngu, oni ene
Anutno nowoondoye bidodo yetenggoku, ngulo
uliyi ngu yunowa.
13 Oni gula enengombo oo kenomayinolo
tewoongootoni, ngu kenolo, ngulo ene oo
biyomingga nguno mbumbuwa telo ngu, asa,
ene ngandilo ma ewelo, Anutndo noyolo, nga
ooga nga telo etoni teteno. Elo ma ewelo. Kini,
mbumbuwa, ngundo Anut ma woosoowa. Ngulo
ngu, Anutndo ngudodo mbumbuwa teyi, elo, oni
ma suleyelowa. Hamoo oolengo kini.

14 Ene noole bidodo nowoondonayi sungo
sungomo oo ngundo nowoondonayi yokutu-
wootoni, oo teteto. Yo, noolengo ingondudunayi
biyomingga, ngundo ganaganayelootoni, ngulo
noole mbumbuwa teteto.
15 Ariya, ngu ingondudu biyomingga oni
nowoondoyemo tunooteteku, ngu ngandilo, ene
useyidodo telo ooloote. Kootusina, mbumbuwa
oowooyingga simoongo ngundilo yomootoni,
mbumbuwa ulungga yetoni, ngu keyolo, kumoo
tunootewa.
16 Ye Kristen dobooguline, ye mande ngundilo
damoningga, ngulo ingondale teyi!
17 Kingo oo duwoo gome oolengo, nguno biy-
omi gula kini yoweloyi, ngu bidodo, Anutlo ende
Sambononggo tunootelo ombute. Yo, Anutndo sa,
kombo, dootu ngu bidodo yeyingo, ngundo kingo
oo duwoo gome nangge, noole yunoote. Ngu
Awanayingga ngu, ene damoni ma yowoolen-
goote. Ene sano oo gaboyi pelungga yelo, ko
ootutelo tunooteteku, ngundilo kini.
18 Kini, enengo ingondudu ngu nangge key-
olo, ene noolengo Awanayi tunootewolo. Yo,
hamoo, Anutndo enengo ingonduduni ngu key-
olo, ngulo ene noole yoyeni, enengo Mande
Keda Mesalango elo ingolo, eneno nowoondon-
ayimo hamoo tunootewolo. Ndatelo ngulo, noole
enengo simoo bale, oo bidodo yeyingo ngu ke-
wooloyemo ngu, noole koleteyingo oluweloyi,
ngulo Anutndo gome ingoote.

Noole Komo Anutlo Mande Ingolo, Hamoo Oolengo Keyowato

19 Ye nenengo dobooguline, ye komo mande
nga gome ingoyi! Ye bidodo komo sodedonangge
sungo sungomo mande nga ingoyi. Ene ye mande
sodedo ma ewelo. Ngundilo nangge, ye sodedo
sanggili ma tewelo.
20 Ndatelo ngulo, onindo sanggili mande teteng-
goku, ngundo Anutlo mande damoni gome ne-
nengongga ngu yeni, ma tunootewa.
21 Ngundilo ngulo, mande damoni biyomi
bidodo melako ngano oolooteku, ngu ye komo
andangeya yokoyi. Ye komo enengo mandeni
yengo nowoondoyemo yewoku, ngu ingolo key-
owanggo. Nga mandega ngando ngu, ene mete
ye ko yoyowa.
22 Ene ye nga mandega nga ingowonggoku ngu,
ye komo keyoyi! Ye kingo ingolo, ma yokow-
elo. Ye ngundilo telo ngu, asa, yengombo yengo
ganayelowa.
23-24 Oni gula Anutlo mande nga kingo in-
golo, ngu ma keyolo ootoolo ngu, ene oo
gabogaboyimo (Galas) enengo gaboyi kenooteku
ngundilo. Enengo omukumundoongo kenon-
dadangelo yokolo, toongelo, ene sodedo kapen-
goyelo, enengo omukumundoongo ngundilo ngu,
elo ene ko ma ingowa.
25 Oni gula nga mamana mande ngalo da-
moni kenolo, gome ingolo, keyootoni ngu, asa,
Anutndo yeni, enengo koni oo ngu bidodo gome
tunootewa. Yo, Anutlo mamana mandega ngu ne-
nengo oolengo oolooteku, ngundo mbumbuwalo
yanggangoni, ngunonggo noole ko andangeyelolo
yoyowolo. Yoyootoni, ngunonggo noole oni
gome tunootewootowo. Yo, hamoo, ngu oningga,

ngundo Anutlo mande ngu kingo ma ingolo yokowelo. Kini, ene komo gome keyoni.

26 Oni gula bine ngandilo ingoote. No Anut doongeyimo, oni gome nenengo, elo, no Anutno yambo mande tetenolo ingowaku ngu, ene ko enengo manggowo mebuyi ma sobowoolo ngu, ngu enengombo enengo ganangoote. Enengo newendemo hamoo teyingo, ko, yambo mande teteku ngudodo, ngu kingo tete.

27 Yambo mande hamoo teweloyi damon-ingga, ngulo Anutndo gome ingooteku, ngu ngandilo. Kristen onilo damoniye nenengo oo biyomi gula eneno ma oolooteku, ngu noolengo Awanayi Anutndo ngulo gome ingooteku, ngu ngandilo. Noolendo simooye bobodi awanamoye kumootoli, koogewa telo oolootenggoku, ko, bale kameyi kumootoni, nggami telo oolooteku, noole ngu hoolooweyelolo, kowuliye koolowoowato. Oo gula ngudodo, noole noolengo oololo, om-bulo, teyingonayi, ingondudunayi, ngu gome sobowoowato. Noole ngundilo telo ngu, asa, mela ngalo mande damoni, ngundo nowoondonayi yeni, sugabo ma yunowa.

2

Noolendo Ngu Komo Oni Bidodoboya Damoni Gulanangge Tewato

1 Ye Kristen dobooguline, ye noolengo Oo Bidodo Sembuli Yesus Kristus dulidalinidodoga, ngulo nowoondoyemo hamoo teni. Ngulo ngu, ye komo oni oowooyidodo, sitowiyedodo ngu yomosiyelolo, ko, oni oowooye kini, owoolongo

oni ngu kootuyinoweloyi ngudodo, ngu ma
tewelo.
2 Oni gula bine, ene towikumba gome gome
telo, moondeyi nakangolo, yemutoni, owoolongo
oni gula ngu towikumbani biyomi sugabododo
soloyimu yemulo, ngu oni elayaga ngu ombulo,
yengo yambo yano uwali.
3 Ngundilo utoli, ye bine oni towikumba
metemi gome gome moondeyi nakan-
gowakungga ngudodo elo, ge mete yaba gome
metemingga ngano bibitelo ewanggo? Ngundi,
ye bine owoolongo oninggaku ngudodo ewanggo.
Ge sungo anduno toongeya, dikalo; ngundi, ge
oolouya, melako anduno bibitelo ewanggo?
4 Ye ngundilo telo ngu, ariya, ye ngu
damoninggano nguno yengombo dobooguliye,
yengo ingonduduyemonggo wilikoyelootenggo.
Ye oni nenengo ma wilikootoyi, damoniye
gulanangge ngundilo tewonggori. Kini, ye yengo
ingondudunonggo oni biyomi wilikoyeloyingo,
ngundilo tunootetenggo.
5 Ye nolo dobooguline, ye ingoyi! Owoolongo
oni simoo bale, Yesusno nowoondoyemo hamoo
teyingo, melako ngano oni bidodo doongeyemo,
ngu owoolongo oni. Ene Anut doongeyimo,
ene beye sitowiyedodo. Kulimi ene mande
ngundilo elo gosiyowolo. Oni ene nowoon-
doye, Anutno yelo oode ngu, asa, Anutndo en-
dega enengo simoo bale soboyelooteku, nguno
yoyetoni oluwanggolo gosiyowolo.
6 Ene yendo ngu owoolongo oni oyumo yunolo
yoyokootenggo. Ye ngandiya ingoyi! Bobeye
sitowidodo oni, ngundo ngu, ye yombuliyelolo,

kowuli ye yunootenggo. Yo, ngu oni, ngundo nangge, ye yoyolo, mande biyomi wilikoyingo onino yoyetenggo.

7 Anutndo Kristus oowooyi gomengga ngu yeno yewolo. Ngu oni onendo, ngu oowooyingga ngu mandeni biyomi elo yumooyinootenggo? Ngu oo sitowiyedodo oni ngundo ngundilo tetenggo.

8 Noolengo oni ulungga, oo bidodo sobowooweloyiga, ngundo Anutlo mamana mandeno ngandilo nakangowolo.

Gengombolo ingooteku, ngundilo nangge, ge komo oni sungombolo ngudodo nowoondoyi yuno! *Lewitikas 19:18*

Ye nga mamana mandega nga hamoo keyoya ngu, ariya, ye damoni gome nenengo teyi.

9 Ene ye oni gula gome yoonenengolo yomosiyolo, ko, oni gula kootu inolo, ma yomosiyolo ngu, asa, ye weti mbumbuwa tetenggo. Yo, nga mamana mandega ngando ye nowoondoye sanggawete. Ye nga hamoo gome ingoyi. Ye mamana mande kalokandingoyingo oni.

10 Oni gula ene mamana mande gidalega bidodo keyolo, ene mamana mande gula kalongolo ngu, ene mamana mande bidodo kalongolo, weti tewa.

11 Noole ingooteto. Anutndo ngandilo ewolo.

Ge oni gulalo baleyi ma tewelo, elo ewolo. *Eksodas 20:14*

Mande gula ngu ngandilo ngudodo ewolo.

Ge oni gula ma uleyi kumoowelolo ewolo. *Eksodas 20:13*

Asa, ge oni gulalo baleyi ma dowoolo telo, ene
ge oni uleyi kumoowaku ngu, ariya, ge mamana
mande ngu kalongolo yombuliyoote.
12 Anutndo yengo sumangeyi telo, ngunonggo ene
yendo oo tewonggoku wilikoyelowa. Ngulo ngu,
ye komo suwoo suwoo mande damoniye ngu
nenengo telo, oni gidalega etuyelootoyi, ye Anutlo
mamana mande ngu newendemo oolootenggo.
13 Hamoo, oni gula ene oni gulalo ma nowoon-
doyi tetoni ngu, asa, Anutndo ene wilikoweloyi
naluno, ngu oningga ngulo ma ingowa. Ngundilo
nangge, oni gula oni gulalo nowoondoyi tewaku
ngu, ene mete wilikoweloyi naluno, Anutndo
mande metemi, etoni, ene keda oluwa.

Nowoondoyemo Hamoo Teyingo, Ko, Onilo Damoniye

14 Ye nolo dobooguline, oni gulado bine ewa.
No Kristusno nowoondonemo hamoo tetenolo
ewa. Ene mande ngundilo elo, ene damoni gome
metemi ma telo ngu, asa, ngu oningga, ngulo
newendemo hamoo teyingoni, ngu engge kini.
Ngundilo newendemo hamoo teyingo, ngundo
enengo hooloowetoni, Anutndo ene ko yowa,
bine? Hamoo oolengo kini.
15-16 Konegenengga, ngundi kuwoonengga
towikumba biyomi soloyi, ngundi, oowali
kini, kenolo ngu, ge bine eneno elo ewa. Ge
sumangeno mete oolou. De kaya bodaga yokoya,
gowege gookingo yetoningga, oo neya usengge
bakini yenilo ewolo. Ge ngundilo elo, ene ge de
ma kalo, oowali ngudodo ma inolo hooloowelo

ngu, ariya, gengo mandega ngundo ndatelo telo, ngu hooloowewa? Ene ma hooloowewa.

17 Nowoondoyemo hamoo ngudodo ngundilo, ngu ene kingo oode, ngundo damoni gomengga ma yeni tunootewaku ngu, ariya, nowoondoyemo hamoo teyingo ngu engge kini, kingo songo nangge.

18 Oni gulado bine, elo ewa, ge nowoondogemo hamoo teyingo, ko, nondo ngu damoni gome metemi teteno, ewaku ngu, ariya, no mande ngandilo gumi ewano. Gedo gengo nowoondogemo hamoo teyingo ngu, ngulo enggeni gome metemingga, ngu ma yootunolo etunelootoyi, asa, nondo nenengo damonine gomengga nga telo, ngundo nolo nowoondonemo hamoo teyingo, ngu ge etunggelootenolo ewano.

19 Gengo nowoondogemo hamoo teyingo ngu ngandilo. Anut gulanangge oolootelo ewolo. Ngu hamoo oolengo. Ene mela yuka biyomi ngudodo, nowoondoyemo hamoo ngundilo telo, sosolelo, soliyokolo oolootenggo. Yo, melamboolo nowoondoyemo hamoo tetenggoku, ene Anutlo mandeni ngu ma keyootenggo.

20 Ge ingondudu teweloyi oni kini, ge kingo nowoondogemo hamoo teyingo. Ge komo Yesusno nowoondogemo hamoo telo, ko, gengo endeyoyingo gome nenengo ngudodo gulanangge tewa. Ge ngulo damoni ingowelo, bine? Asa, nga ingo!

21 Kulimi noolengo osinaye, Ebaraham, ngundo, enengo nangoni Ayisak, gosiyolo, nombo sanganimo yelo, Anutno woolo yewelo tewolo. Ngu naluno nguno, Anutndo Ebarahamlo ootoo

ootoo damoningga ngu kenolo, nguno ene, ge oni
nenengo gome oolengolo ewolo.
22 Ge gome ingo! Enengo newendemo hamoo
teyingongga, ngundo enengo ootoo ootoo damon-
ingga ngudodo ko gulanangge tewolo. Ngu da-
moningga, ngundo enengo newendemo hamoo
teyingongga, ngu yeni, mete enggedodo tunoote-
wolo.
23 Kulimi Anutlo Mandeno ngu ngandilo ete.

Ebaraham ngu Anutno newendemo hamoo teyingo, ngulo Anutndo enengo newendemo hamoo teyingongga ngu kenolo, ngulo ene, oni nenengo oolengolo ewolo. *Yenesis 15:6*

Anutndo Ebarahamya ngandilo ewolo. Ene nolo
doboonelo ewolo.
24 Ariya ataga ye ingootenggo. Kingo nowoon-
doyemo hamoo telo, ootoo ootoo damoni ngu-
dodo, nenengo kini ngu, Anutndo oni gome
metemi nenengolo ma ewa. Kini, oni ene damoni
ootoo ootooni, gome metemimonggo, Anutno
newendemo hamoo tewaku ngu, ariya, Anutndo
oni gome metemi oolengolo, ewa.
25 Ngundilo nangge, Yosuwando oni
suleyelootoni mayetoyi, ooleko ooleko bulibali
bale Rehapndo gome kawararayelootoni oode,
ko suleyelootoni, oole gula keyolo, nguwoole
sawonggori. Ngundilo ngulo, Anutndo, Rehapya
bale gome nenengolo ewolo.
26 Noole ingooteto. Moondeyi ngu yukadodo
kini, ngu kuli kumoowolo. Ngundilo nangge, oni
ene kingo Anutlo newendemo hamoo telo, da-
moni gome nenengongga, ngu ma yeni tunoote-

waku ngu, asa, ngundilo oni ngulo newendemo hamoo teyingongga, ngu kuli kumooyingo.

3

Noole Komo Manggonaye Gome Sobowoowato

1 Ye nolo dobooguline, oni oowooyingga ngu komo oo etuyeloyingo oni, ngu ma tunootewanggo. Ndatelo ngulo, kootusina, Anutndo simoo bale bidodo enengo damoniye ngu wilikoyelowa. Ngu hamoo, ene Anutndo oo etuyeloyingo, simoo bale enengo damoniye, ngu yanggango wilikoyelowa.

2 Nalu oowooyingga, noole oo bidodo oowooyingga yombuliyooteto. Ene oni gula enengo mandeni, nguno oo biyomi gula ma eteku ngu, asa, ene oni gome mesalango. Ngundilo ngulo, ene mete enengo goweyi moondeyi gome sobowoowa.

3 Ingoyi! Noole Ayen bodaga Hos manggowoomo gosiyootoyi, nguno ngu, ene onilo ingondudu ngu nangge keyootenggo. Ngu Ayenga, ngundo Hos goweyi ngu bidodo sobowootoni, ene yowoolengowa.

4 Ngundilo nangge, ye wanggono ngudodo ingoyingo teyi. Wanggo ngu oo ulungga, doogo yanggango ulungga mayelo, ngundo oomoolo oolongootoni, wendeyi sanganiwoole kendutelo ooloute. Ene wanggo ngu, nenengo oolouni, elo utoyi, ooga ngu ulu kini, bodaga. Wanggo ngu gulasina yowoolengoya oolouni, elo, ngu wanggo sobosobo, ngundo ngu utoyi oo bodaga ngu yowoolengootoni, wanggo ulunggaku engge bidodo yowoolengolo, ngusina oolouwa.

5 Ngundilo nangge, mebunaye ngu gowenay-
ingga, ngalo gumi bodaga, ene ngundo meno
manggalu ulungga oolengo telo, enengo oowooye
bingami elo okoowa.

Ye ingootenggo. De dobini bodaga, ngundo de
ulungga tunootelo, ene mete deguno ulu mela de
oo bidodo demukowa.
6 Yo, mebunayi ngu gowenayi ngalo sosi
bodaga. Ene ngu oo bodaga ngundo ene oo
bidodo yombuliyelooteku ngu de ngundilo
tete. Yo, mebunaye, ngundo ngu, ene oo
damoni biyomi oowooyingga yeni tunootete.
Ngundo gowenayi, nowoondonayi ngu bidodo
yombuliyelooteku ngu, de ulungga delo, oo
demukooteku, ngundilo tunootete. Setan,
enengombo ngu dega ngu mebunayimo yeni
tunootete. Ngu dega ngu, Setanlo ende biyomi,
ngunonggo ombute.
7 Onindo ene deguno nusago goki bidodo kuli
yoyowonggo. Nu, sile, ko, oo bidodo wendeyi
newendemo oolootenggoku, ngu oni yangganggoyemo, kapengo yetenggo. Ataga ngudodo, oni
simoo bale ngundiya teyi.
8 Yo, ene oo ngu ngundilo telo, ene oni
enengo mebuyi yeni imaketoni, enengo ingondudu nangge ma keyolo oluwa. Kini, suwoo
suwoo ene mande biyomi ulungga oolengo yeni
tunootete. Ene oni uleni kumooweloyi kosonggi
biyomi ngundilo.
9 Ngu mebunayingga, ngundo ngu noolengo,
Oo Bidodo Sembuli, noolengo Awanayi, oowooyi
bingami elo okooweloyi. Anutndo noole bidodo
oni yoyewoku ngu, noole enengo kilalongo

oluweloyi. Ene mebunayingga, ngando mande biyomi simoo bale gidalega yombuliyelolo eteto.
10 Anut bingami elo okooweloyi mande, ko, mande biyomi ngudodo mande ela elaya mangg-onayi gulananggemonggo nangge eteto. Ye nolo dobooguline, noole ngundilo tetetoku ngu, da-moni nenengo kini.
11 Sono omungo gulanangge ngundo wendeyi ko sono omungo ngudodo ma gooboongoolo, oolelo ombute. Hamoo oolengo kini.
12 Ye nolo dobooguline, dimoo ngundo domu kowoongga ngu ma enggewa. Ngundilo nangge, domu kowoo, ngundo dimoo ma enggewa. Dago oonggu, ngundo dago seleyingo ma enggewa. Ngundilo nangge, sono omungo ngulo nenggulo, ngundo wendeyi kowoo ma tunootewa.

Ingondudu Metemi Anutnonggo Ombute

13 Ye kewooloyemo nguno oni gulado bine ngu ewa. Nondo ingondudune ngu gome oolengo, etoni ngu, asa, enengo damoni endeyoyingo ngudodo gome oolengo teteku, ngundo ngu-dodo, enengo ingonduduni gome metemi tunoo etuyeloote. Ngu ngandilo. Ene sanggilini moole kini, oni neneteyingo. Enengo ootoo ootooni ngudodo gome, ngundo ngu, ene oni gumingga ngudodo enengombo teteku, ngu gome nenengo etuyeloni.
14 Ene ye bine oni gidalegaya nowoondoye biyomi ingolo, yengo nowoondoyemonggo da-moni oowooyingga yengo oowooye bingamiyem-bolo ingoweloyi, tetoningga ngu, ariya, ye yengo damoniye ingonduduyemo ebe ganaganayengga,

ngulo ma oni oni tewelo. Ndatelo ngulo, yengo
damoniye, ngundo ye ingoyingo gome ngu oni ma
etuyeloote.
15 Ngundilo mande damoni ngu Sambo en-
demonggo ma ombute. Kini, ngundilo mande
damoni ngu mela ngalomu nangge. Ngungga
ngu, nowoondoye kulimi, ngu mande damoni
ngulo eweyi ngu Setan.
16 Oni gidalega oni gulaya newende biy-
omi ingolo sanggili teyinolo, ko, ene damoni
oowooyingga telo, enengo oowooye bingamiye
nangge okoowelo, elo tetenggoku ngu, ariya,
oni ngundilo ngu, ene nenengo ma bibitetenggo.
Kini, ene damoni biyomi oowooyingga bidodo
tetenggo.
17 Ene onindo ngu ingonduduga Anutnonggo
ombutoni, yootenggoku ngu, ene ngandilo
tetenggo. Ene damoni gome mesalango
ngu ingondudu teya keyoyi. Ene oni
gidalegaya nowoondoye goboolo siyelo, mande
olengomonggo eya teyi. Ene oni gidalegalo
mande ingootenggo. Ene ngulo nowoondoyi
telo, damoni gomemu teyi. Ene mande damoni
nenengo keyootetolo, ebe ganagana ma ewanggo.
18 Ene noole nowoondonayi goboolo siyelo
oluwatoku, ngu ngandilo. Ene oni gula oo
yuwooyi kono imilo, gome sobowoolo yomosiy-
owaku ngu, asa, kootusina, ene engge gome
yowa. Ngundilo nangge, oni gula enengo
simoongo gome soboyelolo, damoni gome ne-
nengo ngu etuyelolo, ngunonggo enengo damoni
gome nenengo ngudodo tewaku ngu, asa, enengo
simoongo ngudodo damoniye gome nenengo

tunootewanggo.

4

Anutndo Mela Ngalo Damoni Biyomi Ngudodo Mundiyi

1 Ndawugado ngu longge mande, sanggili ye kewooloyemo, ngulo mande damoni? Nowoondoye ulu teweloyi damoni, ngundo ngu, yengo goweye moondeye bidodo kewooloko ootoolo, ngundo ebe utolo oolootenggo. Ngu damoningga, ngundo nangge ebe longge yeni tunootete. Ngundilo, kini bine?

2 Ye oo gulalo gulalo gome ingootenggoku, ngu ye ngu ma yootenggo. Ngundilo ngulo, ye oni uleyi kumooweloyimbolo nangge telo, ye oo ngu kenomayingootenggoku, ene ye yoweloyi ngudodo kini. Ngundilo ngulo, ye sanggili telo, ebe yeyi tunootete. Ndatelo ngulo, ye Anutno oo ngu yowelo ma kila elo, ngulo ye oo ngu ma yootenggo.

3 Ye oo yowelo kila elo, ye ma yootenggo. Ndatelo ngulo, yengo ingondudu ngu gome nenengo ma yolo, ngunonggo Anutno yemboongetenggo. Ye oo yolo nowoondoye goweye oni oni teweloyi, ngulo nangge ingolo, Anutno yemboongetenggo.

4 Ye Anut yokootenggoku ngu ngandilo. Simoo gulado baleyi yokolo, bale gulano oolouweloyi ngundilo. Simoo bale ene mela ngalo ngulo hahangelo endeyooteku, nguno ene Anutya mundiyi tete. Yo, hamoo, oni ene mela nga damoni ngulo hahangewelo telo ngu, ariya, ngu oningga ngu, Anutlo me oni telo oluwa.

5 Anutlo mande so uyimo nakangoyingo,
ngundo ngandilo ete. Yuka Kundingiyi
ngu Anutndo noole nowoondonayimo yelo
yunoyingo, ngundo yuka gidalega eneya
gooboongoolo oluweloyi ngu yokolo, ngulo ene
boguwoote. Ngu ingoyi. Ngu kingo mande bine?
Kini.
6 Yo, simoo bale, ene mela ngalo oo ngulo
hahangelo endeyootenggoku, damoningga ngu
yanggango oolengo. Ene Anutlo sumange
ulungga ngundo mela ngalo yanggangoni, ngu
dagate. Ngundilo ngulo, Anutlo mande bukno,
ngu ngandilo ete.

Oni mande toongoolo, oo yombulibali teteng-
goku, Anutndo ngulo ma ingoote. Ene oni
tolige imakeyingomonggo oolootenggoku,
Anutndo sumange ngu oni ngu yunootelo
ewolo. *Poroweb 3:34*

7 Ariya, ye komo nowoondoye imakeyin-
gomonggo Anutno oolouya, newendemo oliyi.
Ye Setan, ngu utolo owetoyi ngu, asa, ene ye
yoyokolo toongewa.
8 Ye komo Anut tanggeyi oolengomo ombutoyi
ngu, asa, enendo ye tanggeyemo ngudodo
ombulo oluwa. Ye mbumbuwadodo oni, ye komo
yengo nowoondoye yowoolengootoyiga, gome
metemi tunooteni. Oni kandeyi sonowootoni,
gome namboyi tunooteteku ngundilo, yengo
nowoondoye yowoolengootoyiga, namboyi
tunooteni. Ye ingonduduye elayaga, ye komo ngu
gula biyomi ngu andangeya yokoya, Anutnonggo
ingondudu metemingga, ngu nangge gome
dowooyi.

9 Ye mbumbuwadodo oni, ye komo oo biyomi
tewonggoku, ngulo nowoondoye kowuli biyomi
ingoya, gome gome sendoyi. Yo, hamoo, ye komo
yengo oni oni tetenggoku, ngu yowoolengoya,
nowoondoye kowuli yetoningga sendoyi.
10 Ye Anut newendemo oodoyi ngu, asa, Anutndo
yengo oowooye bingami okoowa.

Noole Dobooguliniayimboya Kingo Mande Elo, Ene Yosanggawelo Mande Ma Ewato

11 Ye dobooguline, ye Kristen dobooguliye gi-
dalega, kootuyesina mande biyomi ma ewelo.
Ndatelo ngulo, oni dobooyi goweyi sanggawelo
mande kootuyisina biyomi eteku, ngundo ene
Anutlo mamana mande ngudodo mande biyomi
elo wilikoote. Ene mamana mande ngu gowey-
imo kingo mande ewaku ngu, ariya, ene mamana
mande ngu ma keyooteku, ngulo ene mamana
mande wilikoyingo oni tunootete.
12 Ene Anut gulanangge, ngundo mamana
mande yeni tunootete. Enengombo nangge,
mande wilikoyingo oni ngudodo ooloote. Ene gu-
lanangge ene mete oni ko yoyolo, ngundo nangge,
oni ko yombuliyowa. Ngulo ngu, ge onendo kingo
mande oni dobooguliye bungomo mande ete?

Noole Windawinda Ma Tewato

13 Ye oni gidalegado ngandilo etenggo. No
ngu komo ngandilo tewano. Ataga bine ngundi
yangeni, noole ngu endemo nguno salo, nguno
beye koyi telo, mooma gulanangge yokolo ko
ombuwatolo ewanggo. Ngulo no yeno ngandilo
eteno.

14 Ye ngundilo elo, ma ingootenggo. Ndawuga
yangeni tunootewalo; ngundi, noolengo keda
oluweloyi, ngu ndatelo, elo ma ingowelo. Kini,
ye komo yengo keda oluweloyi, ngulo ngandilo
ingoyi. Ye ngu de woolo ngundilo oolelo, bodaga
oode kiniteteku, ngundilo kinitewanggo.
15 Ngundilo ngulo, ye komo ngandiya eyi. Oo
Bidodo Sembuliga, ngundo etoni ngu, noole keda
ootoolo ngu, noole nga kongga nga bine, ngundi,
ko gula bine tewato, eya eyi.
16 Ye meno manggalu telo, yengo oowooye
bingamiye nangge okootenggo. Yengo mande
toongoo toongoo damoniye ngundilo, ngu biyomi
oolengo.
17 Ye gome ingondudu teyi! Oni ene oo gome
metemi teweloyi ingooteku, ngu ene ma telo ngu,
asa, ene ngulo mbumbuwa tete.

5

Oni Oo Sitowidodo Ngulo Mande

1 Ataga no, ye sitowidodo oni, ye mande
yunooteno. Oo kowuli ulungga yeno ombuwelo
teteku, ngulo ingondale teyi! Ye komo ngulo
sendo mogulu ulungga tewanggo.
2 Ye oo sitowi oowooyingga melako ngano
oolootelu ngu, kinitemukowaku, ngulo nowoon-
doyemo hamoo tewonggori. Yo, hamoo, yengo
oo sitowiye nakayaye ngudodo kinitemukowa.
Yengo towikumbaye ngudodo toowumbo kimin-
gootoni, soloyi yewa.
3 Yo, yengo beye, semeto, oo ngu bidodo
yombuliyowa. Wilikoyingo nalu sosowoomo,

yengo oo yombuliyoweloyi ngu, Anutndo wilikoyeloweloyi, ngulo sunggiyi. Ndatelo ngulo, ye yengo sitowiye melako ngano kiniteweloyi, nguno nowoondoyemo hamoo telo, nguno ngu, ye Anutlo nowoondoyemo hamoo ma tewonggori. Ngundilo ngulo, ye yengombolo nangge ingolo, ngulo ye bobeye ngu yolo oololo, gooboongootoyi, oo sitowi ulungga tunootete. Ngulo ngu, Anutndo ogingoyingo ulungga ye yunowa.

4 Gome ingoyi! Ko onindo yengo kononggo oowali engge setoyi, yendo ngu ganayelolo, ye ngulo uliye yolo, yengo solengowonggo. Yengo ko oni ngulo meno ngu Oo Bidodo Sembuli yanggangonidodo oolengongga, ngu doongeyimo, kuli tunootewonggori.

5 Nalu bidodomo, ye melako ootoolo, ye oo gome gomemu nangge yolo watayelo. Ngunonggo yengombolo ingolo, oni oni telo oluwonggo. Ye oo gome gome nelo, woongooye ndindi telo oluwonggo. Ngundilo ngulo, Anutndo kootusina, ye wilikoyelowa.

6 Oni nenengo oolengongga, ngundo yeno biyomi gula ma telo, ebe ngu gumi wendangelo, ngu ma yulewonggo. Ene yendo kingo yoyolo, mande wilikoyingo onino yoyelo, yuleyi kumoowonggori.

Noole Komo Nowoondonayi Yanggango Telo, Kowuli Koolowoowato

7 Ngulo ngu, ye dobooguline, ye komo nowoondoye gome yanggango yeya, kowuli bidodo koolowooya, Oo Bidodo Sembuli ko ombuweloyiga, ngu sobowooyi. Onindo Oo

Bidodo Sembuliga, ngu ko ombuweloyiga, ngu sobowootoyi, ngu ngandilo. Ko sembuli ngu, ene kono oo engge gome metemi enggeni, elo sobowoote. Yo, enengo newende yanggango teyinolo, ene sono medugu nalu, sa nalu elayaga ngu sobowoote. Ngundo ko telo yokootoli ngu, asa, ene oowali engge yowa.

8 Ngulo ngu, ko sembuli newendemo yanggango inoya, ye komo ngudodo nowoondoyemo yeya, ye komo kowuli bidodo koolowooyi. Ndatelo ngulo, Oo Bidodo Sembuli, ko ombuweloyi naluni, ngu namoko oolengo tete. Ngundilo ngulo, yengo nowoondoye ngu komo yanggango oliyi.

9 Ye dobooguline, ye Kristen dobooguliyeboya sanggili telo, mande kootuyisina ngudodo, ma ewelo. Kinitetoni ngu, Anutndo yengo damoniye biyomi ngu wilikoyelowa. Ye ingoyi! Wilikoyeloyingo oni, ngu yengo yamakono dikateku, awe.

10 Ye dobooguline, kuli Anutlo ingondudu eyingo onindo, Oo Bidodo Sembuli, ngulo mandeni wesiyolo etoyi, ngulo oni gidegado sanggili telo, ene yutolo yombuliyelowolo. Ye ngulo ingondudu teyi. Ene ngu nowoondoye yanggango teyinolo, kowuli ngu koolowoowolo. Ngundilo nangge, ye ngudodo komo enengo damoniye ngu kenoya, ingoya, ngunonggo ko ngundiya teya, oliyi.

11 Ye ingoyi! Noole ngandilo ewato. Oni ene kuli nowoondoye yanggango yelo, kowuli bidodo koolowooyingo ngu, noole enengo oowooye bingamiye, elo okoowato. Ye Yoplo mandeni in-

gootenggo. Ene newende yanggango telo, kowuli bidodo eneno tunooteyingo, ngu koolowoowolo. Kootusina Anut Oo Bidodo Sembuliga, ngundo damoni gome oolengo ngu eneno tewolo. Yo, noole ingowato. Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunayi, ngundo noolengo nowoondoyi ulungga yunolo, enengo sumangeni ulungga suwoo suwoo noole yunoote.

12 Ene ye dobooguline, ye oo koletelo ngu komo ma tewelo. Ngu ngandilo. Ye komo Sambo ende oowooyimo, ngundi, mela oowooyimo, ngundi, oo gula oowooyimo hamoo oolengo elo, kandeye sambosina oolongoolo, mande yanggango ma ewelo. Ye mande gulalo elo, yo, elo ewanggoku, ngu mete. Ene, kini, elo ewanggoku ngudodo mete. Ye mande ebe ganaganangga ngulo hamoo oolengo Sembunayimonggo, ngundi, oowooyi gulanonggo ewanggoku ngu, asa, Anutndo ngulo gumi biyomi ye yunowa.

Oni Newende Gulananggemonggo Yemboongeteku, Ngu Yanggangonidodo

13 Ye kewooloyemo nguno dobooye gula kowuli koolowoolo ooloote, bine? Ariya, ene Anutno kowulini ngulo yemboongeni. Ngundi dobooye gula oni oni telo ooloote, bine? Ariya, ene mete Anutno yambo mande ngu teya, Anut bingami eya okooni.

14 Ye kewooloyemo nguno dobooye gula sayidodo bine? Ariya, ene mete Kristen simoo balelo tabango oni ngu negoyelootoningga, ngundo Oo Bidodo Sembuli, Yesus oowooyimo, bo ulumi moondeyimo yeya yemboongeyi. Ye ngundilo

tetoyi ngu, asa, Anutndo ngu oningga ngu yeni,
ko mete tewa.
15 Ene Anutno nowoondoye hamoomonggo
yemboongewanggoku ngu, asa. Anutndo
ngu sayi oningga ngu hamoo yeni, mete telo
ootookoowa. Ene mbumbuwa gidalega ngudodo
teyingo tetoni ngu, asa, Oo Bidodo Sembuli
Sembunayi, ngundo weti ngu bidodo andangelo
kapengoyeyinowa.
16 Ngundilo ngulo, ye komo yengo mbum-
buwaye ngu Kristen dobooguliye gidalegano
yootunoya eyi. Ngundiya teya, ye dobooguliye
hoolooweyeloya, Anutno yemboongeyi. Ngun-
dogo ngu, Anutndo ye yomosiyelootoni, ko mete
tewanggo. Oni nenengo ngulo yemboongeweloyi
ngu yanggangonidodo. Ene mete oni gidalega
gome hoolooweyelowa.
17 Ilayiya oningga ngu noole ngandilo. Ene
Anutno yanggango oolengo, sono ma ombuni,
elo, newende hamoomonggo yemboongewolo.
Ngundilo yemboongetoni ngu, asa, melako ngano
mooma kabusa, ko, kombo kandegula gidembolo
gulanangge, sono ma ombuwolo.
18 Kootusina, Ilayiya Anutno sono ombuni, elo,
ko yemboongetoni ngu, asa, Sambononggo sono
ko ombuwolo. Ngundilo tetoni, kono oowali oo
ngu ko oolelo, oo tunootewolo.

Oni Oole Kuli Yokoyingo Ngu, Noolendo Ko Yolo Ombuwato

19 Ye nolo dobooguline, ye kewooloyemo,
nguno Kristen dobooye gula ene Anutlo hamoo
mande ngalo oole yokootoni ngu, asa, Kristen

dobooyi gulado ngu komo dobooyiga ngu yoya, ko ombuni.

20 Ariya, ngu dobooyiga, ngundo ngandiya gome oolengo ingoni. Oni gulado, oni gula mbumbuwanonggo woosoolo, andangelo, yowaku ngu, ene dobooyi ko yootoni, ene Setanlo ende de ma kumooweloyi, nguno ma uwa. Ngu damoninggano nguno, Anutndo ngu oningga ngulo mbumbuwani, ngu bidodo andangelo kapengoyeyinowa. Ngu hamoo.

Anutlo Sumange Mande Keda
The New Testament in the Karo Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Karo long Niugini

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Karo (Rawa) (Rawa)

Dialect: Karo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f046ea9-a034-5c64-a5df-39d92fed8ae7